

Toespraak Burgemeester Halsema, 30 januari 2022, Wertheimpark

In veel gezinnen van holocaust-overlevenden werd nauwelijks gesproken over de oorlog.

Volgens Louis Tas, de gerenommeerde Amsterdamse psychiater en overlevende van kamp Bergen-Belsen, speelde schaamte daarbij een rol. Hij schreef: 'het besef te behoren tot een groep die straffeloos kon worden vernederd en mishandeld was uiterst schaamte verwekkend'.

Dat grijpt je naar de keel. De gedachte dat onschuldige slachtoffers schaamte voelen. Zij die als door een wonder de vernietigingskampen overleefden. Nadat zij eerst tot rechteloze burgers waren gemaakt, opgejaagd en in veewagons gedeporteerd. Gescheiden van geliefden en van kinderen. Radeloos moesten zij vernedering op vernedering ondergaan. Enkel en alleen om wie zij waren.

Het is onrechtvaardig en zo verdrietig dat mensen - die geen keuze en geen vrijheid hadden - na hun bevrijding werden achtervolgd door schaamte en de herinnering aan hun vernedering.

Afgelopen december zat er een vrouw in de Amsterdamse rechtbank. Zij had moeten toezien hoe de beulen haar vermoordde moeder in een massagraf wierpen. Haar man vertelde: 'Iedere dag, iedere nacht zien wij de oorlog nog aan ons voorbij komen.'

Dit echtpaar - net vele overlevenden en nabestaanden - krijgt hun gruwelijke verleden nog steeds voor de voeten krijgen geworpen. Schaamteloos, als de coronapandemie op één lijn wordt gezet met de systematische uitsluiting van, en moord op de Joden, Roma en Sinti. Schaamteloos, als de jodenster wordt misbruikt voor effectbejag, enkel en alleen om aandacht te krijgen, te provoceren. Het is schaamteloos gewroet in de pijn van mensen die weerloos zijn, die uit hun slaap worden gehouden door hun herinneringen.

En dit zijn onze mensen, die na de oorlog in weerwil van het missen, het verdriet en de trauma's grote bijdragen aan onze samenleving hebben geleverd. Ook al kregen zij opnieuw te maken met voortwoekerend en soms opflakkerend antisemitisme. Zij verdienen niets dan ons ontzag en onze troost.

Laten wij ons uitspreken. Laat onze coronamoetheid, onze frustraties en onze meningsverschillen niet in de weg staan van onze waakzaamheid en van het onloochenbare feit dat wij hier en nu wel in vrijheid leven en keuzes kunnen maken.

Er zijn lessen te trekken uit het verleden. Niet door leed te vergelijken. Niet door gekozen politici van nu te vergelijken met massamoordenaars uit het verleden. Maar door te leren dat onze democratische rechtstaat en onze open samenleving niet vanzelfsprekend zijn. Dat verdraagzaamheid geen onverschilligheid mag betekenen. Dat iedereen, altijd, gevrijwaard moet zijn van vernedering.

Laten wij ons uitspreken. Laten wij uiting geven aan ons verlangen om waardigheid terug te geven aan de slachtoffers en de overlevenden. En laten wij uitspreken dat de waardigheid van Joden hier en nu, in Amsterdam en waar dan ook ter wereld, niet meer mag worden aangetast. Nooit meer.